

Spor Yoluyla Toplumsallaşma-Yeniden Toplumsallaşma Süreci

Yılmaz KAPLAN, Güney ÇETİNKAYA

Akdeniz Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Antalya / TÜRKİYE

Özet

Toplumsallaşma, bireyin, belirli bir toplumun üyesi, belirli bir kültürün parçası olma sürecidir. Bu çalışmada, sporun, çocuk ve gençlerin toplumsallaşma; toplumsallaşma süreci kesintiye uğramış yetişkinlerin yeniden toplumsallaşma sürecine katkılarının tartışılması amaçlanmıştır. Bu çalışma, amacı açısından, tanımlayıcı / betimleyici, kapsadığı zaman açısından dönemsel, kullanılan teknik açısından da literatüre dayalı bir kuramsal / kavramsal tartışmadır. Araştırmalar, sporun, toplumsallaşma sürecinde elde edilen kazanımlardan biri olduğunu göstermektedir. Spor, özellikle takım sporları, çocuk ve gençlere, bir grup içinde nasıl davranacaklarını, davranışlarını ve heyecanlarını nasıl denetleyeceklerini öğretir. Bir araştırmaya göre, gençlerin spora başladıktan sonra; serbest zamanlarını yararlı biçimde değerlendirdikleri (% 98.6), takım çalışmasının önemini kavradıkları (% 97.2), sorumluluklarının bilincine vardıkları (% 95.8), planlı ve ölçülü çalışma alışkanlığı kazandıkları (%94.4) görülmektedir. Ayrıca, sporun, işbölümü, paylaşma ve dayanışmanın önemini kavrama (% 93), kurallara karşı daha dikkatli ve duyarlı olma (% 92.3), başkalarının fikir ve inançlarına karşı daha hoşgörülü olma (% 88.7) açısından da toplumsallaşmada etkisi olduğu görülmektedir. (Bulgu ve Akcan, 2003: 157-159). Spor, çocuk ve gençlerin yaşamında düzenli, sürekli ve bilimsel yer alıyorsa, yakın ve etkili ilişki kurma olanağı sağlayan, önemli bir iletişim aracıdır. Spor, toplumsal ilişkileri geliştirir; sosyal mesafeleri kısaltır. Hem empati yapmayı gerektirir; hem de empati alışkanlığını geliştirir. Çocuk ve gençlerin kendilerini, daha doğru ve daha iyi ifade edebilmelerine katkı yapar. Spor, bir grubun önemli ve anlamlı bir parçası olma sürecinde, etkili bir araçtır. Çocuk ve gençlerin, toplumsal bir grup içinde var olmalarına ve bu grup ile bütünleşmelerine katkı yapar. Grup içi dayanışma duygularını pekiştirici bir rol oynar. Kurallara, kararlara uyma alışkanlığı kazandırır. Spor, çocuk ve gençlerin toplumsallaşmalarına; toplumsallaşma süreci kesintiye uğramış yetişkinlerin yeniden toplumsallaşmalarına önemli katkılar yapar, rehabilite eder. Bu katkıları da göz önünde bulundurularak, spora, sosyal yaşamda ve eğitim programlarında daha geniş ve etkin yer verilmelidir.

Anahtar Sözcükler: spor, toplumsallaşma, yeniden toplumsallaşma

Socialization via Sport- Process of Re-socialization

Yılmaz KAPLAN, Güney ÇETİNKAYA

Akdeniz University, School of Physical Education and Sports, Antalya-TURKEY

Abstract

Socialization is a process that a part of a specific culture and a specific member of society. The aim of this study is to discuss how sport effects to socialization of children and young, and re-socialization of adults. The study is a descriptive, theoretical and conceptive study. According to some studies that sport is an obtained gain in socialization process. Sport, especially team sports learned to children and young that how to behave in social group and how to control their behaviors. According a study, young people who after the start of sportive activities, its seen that “they evaluate their leisure time more beneficially” (98.6%), “they understand the importance of team working” (95.8%), “they are aware of their responsibility” (97.2%) and “they gain planning study habit” (94,4%). In addition to sport effected socialization that “understanding the importance of division of labor and solidarity” (93%), “be aware and be more careful of social rules” (92.3%), and “be tolerant of others idea and beliefs” (88.7%) (Bulgu&Akcan, 2003;157-159). If the sportive activities be on children and young life, it’s an important and effective communication tools. Sport, improves social relationship and decrease social distance. Sport requires feel empathy with someone and improves the empathy habit. Sport contributes the children and young for self-expression to be truer and better. Sport is an effective tool for to be important and meaningful part of group. Sport contributes the children and young for become integrated with a group. Also sport playing important role for reinforcement to solidarity and to gain the habit of obey the rules. Sport makes a major contribute socialization and re-socialization of children and young. Accordingly these results, sport has to play active role in social life and instructional program.

Key Words: socialization, re-socialization, sport

Giriş

İnsan, toplumsal bir varlıktır. Bu nedenle, hayatını devam ettirebilmek için diğer insanlarla işbirliği yapmak zorundadır (Dever 2010, 161). Bireyin, diğer bireyler ile işbirliği ve etkileşimi sonunda bir toplumun yapma, duyma ve düşünme biçimlerini tanıma, öğrenme ve benimseme sürecine “toplumsallaşma (sosyalleşme)” denir.

Başka bir tanıma göre toplumsallaşma, insanın; tecrübelerinin ışığında, kişiliğinin doğal yapısı ile yaşadığı toplumun sosyo-kültürel öğelerinin benimsetildiği ve kişiliğinin farkına vardığı, bunun yanısıra anlamlı sosyal görevlerle yaşamak zorunda olduğu toplumsal çevreye uyumunu sağlayan bir süreçtir (Yetim 2010, 213).

Birey, toplumsal yaşama katılmak için gerekli amaç, beceri ve davranış kalıplarını bu süreçte edinir. Toplumsal niteliklerini, toplumsallaşarak kazanır.

Toplumsallaşma, bir zaman ve mekanda, toplumsal bir ortamda gerçekleşir. Bütün bireylere aynı türde ve tek düze bir etkide bulunmaz. Öyle olsaydı, bireyler, aynı tornadan çıkmış vidalar gibi benzer olurlardı. Toplumsallaşma, bir etkileşim sürecidir. Hem toplum bireyi etkiler, şekillendirir; hem de birey toplumu etkiler. Doğumla başlar, yaşam boyu sürer. Çevre ile birlikte, doğuştan getirilen özellikler toplumsallaşmada etkilidir. Toplumsallaşmada, bireyin ilk karşılaştığı ve genellikle en etkili olan grup, “ailesi” ve “akrabalarıdır”. Bunları “komşular”, “arkadaşlar” ve “okul” izler. İlgili literatürde aile, okul, arkadaş grubu ve kitle iletişim araçlarının en önemli toplumsallaşma araçları olduğu vurgulanmaktadır (Sezal 2003, 100).

Toplumsallaşmanın “birey” ve “toplum” açısından bazı sonuçları söz konusudur.

Birey açısından; biyolojik organizma insanlaşır, bireyin kişiliği gelişir ve gerçekleşir, birey kimlik ve benlik edinir.

Toplum açısından ise; yeni katılan üyelerin, topluma uyumu sağlanır, kültürün, kuşaklar arasındaki aktarımı sağlanır ve böylelikle de toplumsal devamlılık, süreklilik sağlanır.

Bu çalışmada, sporun, çocuk ve gençlerin toplumsallaşma; toplumsallaşma süreci kesintiye uğramış yetişkinlerin yeniden toplumsallaşma sürecine katkılarının tartışılması amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu çalışma, amacı açısından, *tanımlayıcı / betimleyici*, kapsadığı zaman açısından *dönemsel*, kullanılan teknik açısından da literatüre dayalı bir *kuramsal / kavramsal* tartışmadır.

Bulgular

Spor, çağımızın modern toplumlarının en yaygın ve etkili sosyal kurumlarından biridir ve modern toplum yaratmada çok etkin bir sosyal olgudur (Yetim 2010, 173). Bunun yanı sıra

spor, toplumsallaşma konusunda bireye yardımcı olan, bireyi toplumla kaynaştıran en önemli faktörler arasında yer almaktadır. Kuter'e göre özellikle gelişmiş ülkelerde sportif yarışmalar sosyalleşmenin önemli bir aracı olarak kabul edilir. Amerika Birleşik Devletlerinde fikir olarak bu eğilimde olan yetişkinler, oyunlu aktiviteler düzenlemekte ve amaç edinmeyi, beceri geliştirmeyi ve ödül alma başarısının önemini vurgulayan spor programlarına katılması için çocuklarını teşvik etmektedirler (www.sporbilim.com). Sporun toplumsallaşma konusunda bir diğer etkisi de bireyde bir takım duyguların gelişmesini sağlaması yönündedir. Spor yapısı itibari ile kazanma, kaybetme, rekabet gibi duyguların gelişmesine ve yerleşmesine olanak sağlamaktadır.

Araştırmalar, sporun, toplumsallaşma sürecinde elde edilen kazanımlardan biri olduğunu göstermektedir. Ülkemizde yapılan bazı güncel araştırmalar sporun üniversite öğrencilerinin sosyalleşmesine etki eden unsurlardan biri olduğu göstermektedir (Özdinç, 2005; Şahan, 2008; Filiz, 2010). Spor, özellikle takım sporları, çocuk ve gençlere, bir grup içinde nasıl davranacaklarını, davranışlarını ve heyecanlarını nasıl denetleyeceklerini öğretir. Bir araştırmaya göre, gençlerin spora başladıktan sonra; *serbest zamanlarını yararlı biçimde değerlendirdikleri* (% 98.6), *takım çalışmasının önemini kavradıkları* (% 97.2), *sorumluluklarının bilincine vardıkları* (% 95.8), *planlı ve ölçülü çalışma alışkanlığı kazandıkları* (%94.4) görülmektedir. Ayrıca, sporun, *işbölümü, paylaşma ve dayanışmanın önemini kavrama* (% 93), *kurallara karşı daha dikkatli ve dıymarlı olma* (% 92.3), *başkalarının fikir ve inançlarına karşı daha hoşgörülü olma* (% 88.7) açısından da toplumsallaşmada etkisi olduğu görülmektedir. (Bulgu ve Akcan, 2003: 157-159).

Araştırmalar, *grupta* alınan kararların, bireylerin *tek başlarına* verdikleri kararlardan *daha riskli* olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, kişilerin çıkarlarıyla, grubun, takımın çıkarları çatışabilmekte ve kişiler, gruptaki tüm insanları düşünmek yerine, kendi kısa vadeli istek ve çıkarlarını ön planda tutabilmektedirler. Kağıtçıbaşı'na (2005) göre böyle durumlar, sosyal çıkmazlar ve çatışmalar yaratabilmektedir. Bu da, psikologların daha çok *sosyal gelişim*; sosyologların ise *toplumsallaşma (sosyalleşme)* dedikleri bir tartışmayı ve sporun toplumsallaşma aracı olarak rolünü belirlemeyi gerektirmektedir (Kaplan ve Çetinkaya 2010).

Çocukların spora yönelmelerinde en önemli etkenin *aile* olduğunu; bu yönlendirmenin anne-babanın *eğitim düzeyine* paralel olarak arttığını belirleyen birçok araştırma söz konusudur (Kaplan ve Çetinkaya 2010). "Sporla uğraşan, spora ilgi duyan anne-babaların, çocuklarını da spor yapmaya teşvik ettikleri; bunun tersinin de doğru olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda anne-babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe, çocuklarını spor yapmaya daha fazla teşvik ettikleri de görülmüştür." (Amman, 2000: 120). Ayrıca aileleri tarafından spora teşvik edilen çocukların, daha sağlıklı bir toplumsallaşma süreci geçirdiği ve hayatları boyunca daha başarılı oldukları görülmektedir (Dever 2010, 165). Buna ek olarak Greendorfer (2009)'a göre yetişkinlikte spor ilgisinin, çocuklukta spor uğraşı ile ilişkilidir. Bu anlamda çocuklukta sporla uğraşan bireylerin yetişkinliklerinde sporla ilgili oldukları, sporla ilgili olan yetişkinlerin de çocuklarını spor yapmaya teşvik ettikleri düşünülebilir. Bu sonuç da, sporun toplumda yaygınlaşmasındaki en önemli etkenlerden birinin, çocukluk döneminde spora katılım olduğu görüşünü doğurmaktadır.

Bütün bunlar, aile faktörünün spor üzerinde belirleyici olduğunu ve sporun özellikle sosyalleşme sürecinde elde edilen kazanımlardan biri olduğunu göstermektedir. Bu ilişki sporun, belirlenen olmanın ötesinde bir belirleyici olarak da bir rol üstlenebileceğini

unutmamak gerekir. Sosyalleşme sürecinin yoğun olduğu çocukluk ve gençlik döneminde sporun, bireylerin sağlıklı ve mutlu olarak yaşayabilmelerinde, verimli olabilmek için bedenen sahip olmaları gereken özellikleri kazanmalarında, dinlenme ve ruh sağlığı ile ilgili beceri ve alışkanlıkları edinmelerinde, toplum içindeki rollerine yapma, başkaları ile iyi ilişkiler kurarak çalışabilmelerinde önemli işlevleri vardır (Kaplan ve Çetinkaya, 2010).

Sporun bir başka toplumsal işlevi ise, toplumsallaşma süreci kesintiye uğramış bireylerin *yeniden sosyalleşmesine* yaptığı katkılardır. Literatürde sporun; toplumsal gelişime, bütünleşmeye, çeşitlenmeye, toplum yanlısı gelişime (pro-socialdevelopment) ve yeniden sosyalleşmeye katkıdabulduğu vurgulanmaktadır (Ekholm 2013). Ülkemizde 2012 yılında yürürlüğe giren “Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi”, suç işleyen gençlerin topluma kazandırılması ve gençlerin suç davranışına yönelmelerinin önlenmesine ait çalışmalar yapılması öngörülmektedir (<http://www.gsb.gov.tr>).

Spor, uzun süre tedavi görmüş, uzun tutukluluk-mahkumiyet yaşamış, kısacası, toplumsallaşma süreci kesintiye uğramış bireylerin, sosyal yaşama geri dönmelerine katkı sağlarken; aynı zamanda, emeklilerin yaşlılık dönemlerinde sınırlanan sosyal ortamlarının canlanmasına da katkı sağlamaktadır. Yapılan birçok çalışmada, rekreatif etkinlik olarak spora katılan yaşlı bireylerin sağlıklarının olumlu etkilendiği ve yaşam kalitelerinin yükseldiği görülmektedir. Kısacası, sporun, bireylerin yeniden sosyalleşme sürecine ve emekli olan yaşlı bireylerin sosyal sorunlarının çözümüne katkı sağladığı görülmektedir (Lee ve Diğ. 2014).

Sonuç ve Öneriler

Spor, bireylerin yaşamında düzenli, sürekli ve bilimsel yer alıyorsa, yakın ve etkili ilişki kurma olanağı sağlayan, önemli bir iletişim aracıdır. Spor, toplumsal ilişkileri geliştirir; sosyal mesafeleri kısaltır. Hem *empati* yapmayı gerektirir; hem de empati alışkanlığını geliştirir. Çocuk ve gençlerin kendilerini, daha doğru ve daha iyi ifade edebilmelerine katkı yapar. Spor, bir grubun önemli ve anlamlı bir parçası olma sürecinde, etkili bir araçtır. Çocuk ve gençlerin, toplumsal bir grup içinde var olmalarına ve bu grup ile *bütünleşmelerine* katkı yapar. Grup içi *dayanışma* duygularını pekiştirici bir rol oynar. *Kurallara, kararlara uyma* alışkanlığı kazandırır.

Spor, her yaş grubundaki bireylerin *toplumsallaşmalarına*; toplumsallaşma süreci kesintiye uğramış yetişkinlerin *yeniden toplumsallaşmalarına* önemli katkılar yapar, rehabilite eder. Bu katkıları da göz önünde bulundurularak, spora, *sosyal yaşamda* ve *eğitim programlarında* daha geniş ve etkin yer verilmelidir. Bu nedenle, başta çocuk ve gençler olmak üzere, bireyler, spora yönlendirilmeli, özendirilmelidir.

Spora ve özellikle çocuğa yapılan yatırım, toplumun geleceğine yapılacak önemli bir katkıdır (Kaplan ve Çetinkaya, 2010).

KAYNAKLAR

- Amman MT (2000). Spor Sosyolojisi, Ed., İkizler, H.,C., Sporda Sosyal Bilimler, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Bulgu N, Akcan F (2003). Spor ve Toplumsallaşma, Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi Bildiri Kitabı, Ankara, 10 -11 Ekim 2003.
- Dever A (2010). Spor Sosyolojisi Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Spor ve Toplum, Başlık Yayın Grubu, İstanbul.
- Ekholm D (2013). Research on Sport as a Means of CrimePrevention in a Swedish Welfare Context, Scandinavian Sport Studies Forum, 4, ss.91-124.
- Filiz Z (2010). ÜniversiteÖğrencilerininSosyalleşmesindeSporaKatılımınDeğerlendirilmesi. NiğdeÜniversitesiBedenEğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3; 192-203.
- Greendorfer SL (2009). Differences in childhood socialization influences of women involved in Sport and women not involved in Sport In M. Kotee(Ed.) The dimension of Sport sociology, Champaign, IL Leisure Press; 59-72.
- Kağıtçıbaşı Ç (2005). İnsan ve İnsanlar, Evrim Yayınevi, İstanbul.
- Kaplan Y & Çetinkaya G (2010).Çocuklar İçin, Bir İletişim ve Toplumsallaşma Aracı Olarak Spor, 1. Uluslararası Çocuk ve Spor Kongresi 19-21 Nisan 2010, ss. 479-487. Kuzey Kıbrıs.
- Lee K, Kim KR, Yı ES (2014). The Effect of Push Factors in the Leisure Sports Participation of the Retired Elderly on Re-socialization Recovery Resilience. Journal of Exercise Rehabilitation; 10(2):92-99.
- Özdiñç Ö. (2005). Çukurova Üniversitesi Öğrencilerinin Sporun ve Spora Katılımın Sosyalleşmeyle İlişkisi Üzerine Görüşleri. Spometre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2;77-84.
- Sezal İ. ed. (2003). Sosyolojiye Giriş, Martı Kitap ve Yayınevi, Ankara.
- Şahan H (2008). Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Spor Aktivitelerinin Rolü. KMU İİBF Dergisi, 15;261-278.
- Yetim A (2010). Sosyoloji ve Spor, Berikan Yayınevi, Ankara.
- Gençlik ve Spor Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi. http://www.gsb.gov.tr/content/files/Mevzuat/ulusal_genclik_ve_spor_politikasi.pdf Erişim Tarihi: 16.05.2014.
- Spor Bilim Web Sitesi. <http://www.sporbilim.com/sayfa.asp?mdl=haber¶m=54> Erişim Tarihi: 17.05.2014.